

Betænkning
om
behandling
af borgerlige sager

BETÆNKNING NR. 698

1973

retters behandling af ankesager; den overordnede ret skal således fortsat uden påstand tage stilling til, om en i 1. instans idomt rettergangsboede bør ophæves.

Til nr. 32 og 33.

Ændringerne skyldes, at forberedelse af landsretssager ved underret foreslås afskaffet, jfr. betænkningens afsnit II, C, 2.

Til nr. 34.

Bestemmelserne i forslagets kapitler 32–38 erstatter de gældende regler i kapitlerne 27 og 32–40.

Reglerne i forslagets kapitel 32 omfatter de fleste af de nugældende bestemmelser i kapitel 27. Der henvises til forslagets nr. 23 og bemærkningerne hertil.

Reglerne i forslagets kapitel 33 (Sagsforberedelse i 1. instans), kapitel 34 (Hovedforhandling i 1. instans) og kapitel 35 (Genoptagelse) er opstillet som fællesregler for underret, landsret og sø- og handelsretten i København. På samme måde er reglerne i kapitel 36 (Anke) og kapitel 37 (Kære) opstillet som fællesregler for appel (anke og kære) til landsretterne og til højesteret. Den gældende lovs kapitel 39, der indeholder særlige regler om »Behandling af sager, der i medfør af kapitel 21 henhører under underret, og retsmidler med underrettens afgørelser« og kapitel 40 om »Behandlingen af sager, der påkendes ved sø- og handelsretten«, er derfor udgået i udkastet.

Forslagets kapitel 38 om ekstraordinær genoptagelse og anke svarer i det væsentlige til gældende ret.

Bestemmelserne i kapitel 34 om »Intervention og tilstævning af trediemand i landsretssager i 1. instans« er indarbejdet i forslagets kapitel 23, jfr. forslagets nr. 19. Forslaget indeholder derfor ikke et særligt kapitel svarende til kapitel 34.

Forslaget medtager ikke de gældende regler i kapitel 35 om »Skriftlig behandling af sager ved landsretterne i 1. instans«. Ifølge § 385 kan retten anordne skriftlig domsforhandling i vidtløftige regnskabssager og andre indviklede retssager. Bestemmelsen gælder også for underretssager, jfr. § 434. Adgangen til at bestemme skriftlig domsforhandling anvendes så godt som aldrig, idet

det har vist sig, at også indviklede sager i almindelighed oplyses bedst ved en mundtlig domsforhandling, jfr. landsretspræsidenternes cirkulære nr. 268 af 10. november 1921. Retsplejerådet foreslår derfor adgangen til at bestemme skriftlig domsforhandling afskaffet. – Om adgangen til i ankesager at bestemme, at hovedforhandlingen skal foregå skriftligt, henvises til den foreslåede bestemmelse i § 389.

Til kapitel 32.

(Almindelige bestemmelser)

Som omtalt ovenfor i bemærkningerne til forslagets nr. 23 foreslås de nugældende bestemmelser i kapitel 27 placeret i det første kapitel i tredje bogs andet afsnit.

(1) Enkelte af reglerne i kapitel 27 foreslås dog af systematiske grunde flyttet til andre kapitler.

Dette gælder:

a) § 277, stk. 1, 3. pkt.

Bestemmelsen erstattes af den foreslåede bestemmelse i § 22, stk. 2, jfr. forslagets nr. 5.

b) § 279, stk. 1.

Bestemmelsen erstattes af den foreslåede bestemmelse i § 348, stk. 1, i kapitel 33.

c) § 279, stk. 3.

Bestemmelsen foreslås placeret i kapitel 34 som § 369.

d) §§ 280, 286, 294 og 295, jfr. § 290, stk. 3.

Bestemmelserne foreslås placeret i kapitel 23, jfr. forslagets nr. 19.

e) § 284.

Bestemmelsen erstattes af den foreslåede bestemmelse i § 346 i kapitel 32. Der henvises endvidere til bemærkningerne nedenfor til § 339.

f) § 290, stk. 1.

Der henvises til bemærkningerne til forslagets nr. 10.

(2) En del af de nuværende regler i kapitel 27 foreslås ophævet som overflødige. Nogle af disse regler omtales nedenfor i bemærkningerne til de enkelte bestemmelser.

I øvrigt er der tale om:

a) §§ 277 og 278.

Disse paragraffer indeholder en række detaljerede regler om retternes administration, bl. a. om førelse af sagliste, udarbejdelse af retsliste m. m. I den foreslåede bestemmelse i § 22 (forslagets nr. 5) er i *stk. 2* optaget en regel om opslag af retsliste. I øvrigt kan og bør det efter rådets opfattelse overlades til retterne selv at træffe de nødvendige bestemmelser af den nævnte art uden vejledning i loven. Med hensyn til bestemmelsen i § 277, *stk. 3*, henvises til bemærkningerne nedenfor til den foreslåede bestemmelse i § 345.

b) § 279, *stk. 2*.

Der henvises til bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse i § 348, *stk. 1*.

c) § 289.

Bestemmelsen pålægger retten ved udøvelsen af visse processuelle beføjelser at virke hen til, at orden, klarhed og simpelhed i handlingerne opnås. En pligt for retten af den nævnte art må antages at gælde overalt inden for retsplejen, og en særlig bestemmelse herom for et enkelt snævert område må derfor anses for upåkrævet.

d) § 290, *stk. 2*.

Der henvises til bemærkningerne nedenfor til § 345.

e) § 290, *stk. 3*.

Der henvises til den foreslåede bestemmelse i § 253, *stk. 4*, og bemærkningerne nedenfor til § 337, § 339, *stk. 3*, og § 345.

f) § 291.

Bestemmelsen, der pålægger retten at afgøre sagen uden henvisning til påfølgende processkridt og at undlade at henskyde bevis ved syn og skøn til optagelse efter dommens afsigelse, retter sig mod retstilstanden før retsplejeloven, jfr. *mot. 1877*, s. 121 og *mot. 1899*, s. 39. At retten skal træffe en endelig afgørelse i sagen er i dag en selvfølge, og bestemmelsen er derfor overflødig.

Til § 337.

Gældende bestemmelse § 285.

Den foreslåede bestemmelse svarer med redaktionelle ændringer til den nugældende bestemmelse i § 285, *stk. 1*.

Bestemmelsen i § 285, *stk. 2*, hvorefter

forhandlingen fortsættes, når afvisningsdom ikke afsiges, forekommer selvfølgelig og foreslås derfor ophævet som overflødig.

Til § 338.

Gældende bestemmelser § 293 og § 342.

Den foreslåede bestemmelse, der fastslår det såkaldte *forhandlingsprincip*, jfr. *Tvistemål* s. 189 ff, svarer med redaktionelle ændringer til den nugældende bestemmelse i § 293. Med hensyn til undtagelsesbestemmelsen i § 293, *stk. 1, 2. pkt.*, hvorefter retten træffer afgørelse om sagsomkostninger og rettergangsboeder, selv om der ikke udtrykkeligt er nedlagt påstand herpå, henvises til forslagets nr. 31 og bemærkningerne hertil.

I den nugældende § 342 bestemmes, at såfremt sagsøgte møder uden at rejse indsigelse, gives der efter sagsøgerens begæring dom i overensstemmelse med påstanden. Dette må anses for at være en følge af bestemmelsen i § 338, og § 342 foreslås derfor ophævet som overflødig.

Til § 339.

Gældende bestemmelser §§ 282–284 og § 429, *stk. 2*.

Bestemmelsen handler om den såkaldte materielle procesledelse, jfr. *Tvistemål* s. 192 ff og *Abitz* i »Retsplejeloven gennem 50 år« (1969) s. 164 ff. De nugældende bestemmelser herom findes i §§ 282–284 og § 429, *stk. 2*.

Efter § 282, *stk. 1*, bør retten ved hensigtsmæssige spørgsmål til parterne søge at fjerne uklarhed, tvetydighed eller ufuldstændighed i fremstillingen og i andre afgivne erklæringer. Retten kan om fornødent indkalde parterne til besvarelse af sådanne spørgsmål. Ifølge § 282, *stk. 2*, kan såvel rettens formand som hver enkelt af dens andre medlemmer stille spørgsmål. Når der ikke svares på de stillede spørgsmål, eller svaret ikke har tilstrækkelig bestemtthed, eller en til møde i en sådan anledning tilsagt part udebliver uden oplyst lovligt forfald, kan retten efter § 282, *stk. 3*, fortolke tavsheden, ubestemttheden eller udeblivelsen på den for modparten gunstigste måde og navnlig lægge dennes fremstilling til grund for påkendelsen.

Ifølge § 283, *stk. 1*, kan retten opfordre en part til at fremlægge situationskort, stam-

tavler, grundrids, tegninger og andre lignende anskueligheden befordrende midler eller tilvejebringe syn eller skøn, når sagen ikke uden dette kan bedømmes med tilstrækkelig sikkerhed. Efterkommer parten ikke opfordringen, kan retten efter § 283, stk. 2, efter omstændighederne bringe den foran omtalte regel i § 282, stk. 3, til anvendelse, d.v.s. fortolke undladelsen af at efterkomme opfordringen på den for modparten gunstigste måde.

I § 284 bestemmes bl. a., at dersom retten, efter at optagelse til dom er sket, finder grund til at stille spørgsmål af den i § 292 omhandlede beskaffenhed til parterne eller til, at der indhentes syn eller skøn, kan den indkalde parterne til et møde, i hvilket spørgsmålene begæres besvaret, eller parterne opfordres til at foretage det fornødne til at fremskaffe synet eller skønnet.

De nævnte regler suppleres for underretts-sagernes vedkommende af bestemmelsen i § 429, stk. 2. Det bestemmes her, at dommen under sagens forhandling ikke blot bør søge at fremkalde tydelige og sandfærdige forklaringer fra parternes side om sagens sammenhæng, men at han også har, for så vidt parterne ikke møder ved advokater, at vejlede dem med hensyn til, hvad de bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetagelse af deres tarv under denne.

Disse bestemmelser har flere formål. Rettens medvirken til, at der tilvejebringes klarhed over påstande og anbringender samt bevisførelsens omfang og formål, kan være en nødvendig forudsætning for en rationel tilrettelæggelse af sagens behandling. Der henvises herom til betænkningens afsnit II A og C, 6 og D, 5 samt til den foreslåede bestemmelse i § 357 og bemærkningerne hertil. Rettens medvirken kan også være nødvendig for at hindre reelt utilfredsstillende resultater. En klargøring af påstanden kan være nødvendig for, at retten kan træffe afgørelse om sagens realitet. Det kan være nødvendigt at søge klarlagt, om et bestemt anbringende, der måske vil have afgørende indflydelse på sagens udfald, fremsættes eller ej. En sådan indgriben kan overflødiggøre en anke af dommen, der alene skyldes, at den ankende først senere er blevet opmærksom på relevansen af det pågældende anbringende, jfr. *Abitz* anf. st. s. 167. Der hersker nok noget delte meninger om, hvilket omfang rettens

adgang til at gribe ind for at hindre reelt utilfredsstillende resultater bør have, men der kan såvel i retspraksis som i lovgivning spores en tendens til at udvide rettens beføjelser i så henseende, jfr. den nedenfor omtalte afgørelse i U. 1963 s. 308 og lov nr. 253 af 4. juni 1969, der indsatte bestemmelsen i § 259, stk. 3, 2. pkt., i retsplejeloven. Om denne bestemmelse henvises i øvrigt til »Betænkning om ændring af reglerne om fri proces og den vederlagsfri retshjælp« (nr. 404/1966) s. 47 og FT 1968/69 tillæg A sp. 2897f. Det er næppe muligt at give almindelige regler om, i hvilket omfang retten i den enkelte sag bør benytte sin adgang til at gribe ind. Der må i hvert enkelt tilfælde blive tale om et skøn, hvor en flerhed af momenter indgår, f. eks. om parten giver møde ved advokat, hvilken erfaring advokaten har, og på hvilket stadium sagen befinder sig (jfr. herved betænkningen afsnit II, C, 6 (s. 25 f.)). Af afgørende betydning er, at rettens indgriben sker på en sådan måde, at indtrykket af dens upartiskhed ikke lider skade.

Efter retsplejerådets opfattelse er de gældende regler i §§ 282–284 ikke tilstrækkelige til at opfylde de foran nævnte formål. De gældende regler bygger i vidt omfang på teoretiske overvejelser vedrørende udstrækningen af forhandlingsprincippet. Man har anset det for en nødvendig følge af dette princip, at parterne selv uden nogen større indgriben fra rettens side måtte sørge for fremskaffelsen af procesmaterialet eller tage skade for hjemgæld, jfr. *mot. 1877* s. 120–121 og *mot. 1899* sp. 33–34. Efter rådets opfattelse bør spørgsmålet om, i hvilket omfang retten bør kunne gribe ind, ikke søges løst ud fra teoretiske overvejelser om udstrækningen af et abstrakt princip, men ud fra mere praktisk betonedede overvejelser.

Bestemmelsen i § 282 giver kun adgang til at stille spørgsmål vedrørende allerede fremsatte påstande, anbringender eller udtalelser. Derimod giver den ikke retten adgang til at rejse spørgsmål om fremsættelse af nye påstande eller anbringender. Det antages imidlertid i praksis, at retten har en vis adgang til at rejse spørgsmål af den nævnte art, jfr. *Tvistemål* s. 197 samt U. 1957 s. 487 (citeret hos *Abitz* anf. st. s. 167–168) og U. 1963. 308. Efter retsplejerådets opfattelse er denne adgang for retten til at gribe ind

i sagens behandling yderst hensigtsmæssig, og den foreslås derfor lovfæstet, jfr. den foreslåede bestemmelse i stk. 2.

Retten kan efter §§ 283 og 284 opfordre en part til at fremlægge visse arter af dokumenter og til at tilvejebringe syn eller skøn. Derimod kan retten ikke opfordre en part til at føre vidner eller til at fremlægge andre dokumenter end de nævnte. Retten kan heller ikke opfordre en part til at afgive partsforklaring eller til at kræve modparten afhørt som part. Begrundelsen for denne forskel mellem syn og skøn og andre bevismidler er, at medens man for så vidt angår de andre bevismidler har anset det for en følge af forhandlingsprincippet, at retten ikke kunne gribe ind, har man opfattet syn og skøn ikke blot som et bevismiddel i sædvanlig forstand, men som en hjælp for retten ved sagens bedømmelse, jfr. *mot. 1877* s. 120–121, *mot. 1899* sp. 34 og *Abitz* anf. st. s. 166. Rådet finder imidlertid, at også dette er en ren teoretisk sondring, og at stærke grunde taler for, at adgangen til at opfordre en part til at føre bevis bør omfatte enhver form for bevis. Det er utilfredsstillende, at retten skal være tvunget til at afgøre sager af vidtrækkende betydning for parterne ud fra bevisbyreregler og derved måske nå frem til materielt urigtige resultater uden at have haft adgang til forinden at opfordre parterne til at bringe den bevismæssige uklarhed ud af verden. Den foreslåede bestemmelse i *stk. 3* omfatter enhver form for bevis. – Med hensyn til § 284 henvises i øvrigt til den foreslåede bestemmelse i § 346 og bemærkningerne hertil.

De nævnte bestemmelser i §§ 282–284 suppleres som ovenfor nævnt for underretts sagernes vedkommende af bestemmelsen i § 429, stk. 2. Denne bestemmelse pålægger på den anden side dommerne i underretts sager væsentlig videregående pligter, end man i dag må finde rimeligt. At dommeren skal »søge at fremkalde tydelige og sandfærdige forklaringer fra parternes side« stemmer i formel henseende ikke overens med reglerne i § 305, jfr. §§ 183 og 184, om dommerens rolle under partsforklaring, og det er næppe rigtigt at pålægge pligter, der går videre end efter disse bestemmelser, og hvis opfyldelse måske hos parterne kan fremkalde tvivl om dommerens objektivitet i sagen. Og at dommeren, for så vidt parterne ikke

møder ved advokater, skal vejlede dem med hensyn til, hvad de bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetagelse af deres tarv under denne, kan ofte betyde, at dommeren skal foretage en vurdering af partens interesser, som ikke alene kan skabe mistillid til hans objektivitet, men, hvis den blev udført efter ordene, ville kunne føre til, at han påtog sig et vist ansvar for sagens videre forløb, herunder risikoen for at påføre parten udgifter, som denne ikke selv ville anse for at stå i et rimeligt forhold til det resultat, som de kunne føre til. En mere aktiv rolle for dommeren og en vejledningspligt af den nævnte art ville måske være på sin plads, hvis underretterne – som forudsat ved retsplejelovens tilblivelse – alene beskæftigede sig med bagatelsager. Denne forudsætning holder imidlertid ikke længere stik. Underretsgrænsen er gennem årene forhøjet adskillige gange, også udover hvad pris- og lønstigninger kunne tilsige, og de sager, som underretterne behandler, er i mange tilfælde lige så betydningsfulde og komplicerede som en række af de sager, landsretterne behandler. Efter rådets opfattelse bør reglerne om retsledelse derfor være fælles for landsretter og underretter, og – som tilsigtet ved det foreliggende forslag – være så smidige, at de kan anvendes i alle typer af sager. Ved de i § 339 foreslåede regler om dommerens retsledelse gøres det klart, at han dels har til opgave at bringe parternes standpunkter på det rene, såvel med hensyn til påstande, anbringender som beviser, dels kan opfordre parterne til enhver form for bevisførelse. Gennem denne virksomhed vil dommeren i et vist omfang kunne yde en part, der ikke giver møde ved advokat, vejledning om hans processuelle og materielle retsstilling. Ved at søge klarlagt, om en forældelsesindsigelse gøres gældende, vil dommeren således henlede partens opmærksomhed på muligheden af at fremsætte en sådan indsigelse. Finder dommeren, at parten har behov for vejledning, som ikke kan ydes på den anførte måde, må han opfordre parten til at søge advokatbistand. – Som følge af det anførte er en bestemmelse svarende til § 429, stk. 2, ikke medtaget i det foreliggende forslag.

Om de enkelte regler i den foreslåede bestemmelse i § 339 bemærkes i øvrigt:

Til stk. 1.

Bestemmelsen svarer til § 282, *stk. 1*, idet man dog har forenklet formuleringen og tydeliggjort, at bestemmelsen omfatter såvel påstande og anbringender som partens udtalelser om sagen i øvrigt. I overensstemmelse med det ovenfor i de indledende bemærkninger anførte pålægger bestemmelsen ikke retten nogen pligt, men overlader det til retten i hvert enkelt tilfælde at skønne over, om spørgsmål bør stilles.

Den udspejgning, som retten har hjemmel til i dette stk., vedrører partens stilling til sagens forelse. Hvis han møder med advokat, vil det være naturligt, om denne på partens vegne afgiver de af retten ønskede udtalelser. Også hvis de afgives af parten selv, er det procesklæringer om sagens forelse; de afgives ikke under strafansvar, og såfremt parten ønsker, at de skal indgå under bevisførelsen, må han afgive dem under en formel partsforklaring under ansvar efter straffelovens § 158. Ønsker parten at afgive udtalelser af denne art, henvises han allerede i dag i praksis til at afgive en egentlig partsforklaring, selv om retten ikke efter gældende ret har adgang til ligefrem at opfordre ham til at afgive partsforklaring. En adgang hertil foreslås imidlertid som ovenfor nævnt indført ved bestemmelsen i *stk. 3*.

Man har ikke fundet anledning til at medtage bestemmelsen i § 282, *stk. 2*. Det er uden videre klart – ligesom efter bestemmelsen om spørgsmålsstilling i § 183, *stk. 2*, 1. pkt., – at ikke alene rettens formand, men også rettens øvrige medlemmer kan stille spørgsmål.

Man har heller ikke medtaget bestemmelsen i § 282, *stk. 3*, om virkningen af, at spørgsmål ikke besvares, eller at svaret savner bestemtthed. For så vidt angår påstande og anbringender synes bestemmelsen ikke at indeholde nogen anvendelig regel. Er en sagsøgers påstand så uklar, at den ikke er egnet til påkendelse, og er svaret på rettens spørgsmål også uklart, savner det mening at udtale, at uklarheden skal fortolkes på den for modparten gunstigste måde. Hvilken virkning uklarheden skal have, må afgøres efter almindelige processuelle grundsætninger, d. v. s. at sagen efter omstændighederne må afvises, eventuelt efter at retten ifølge § 259, *stk. 2*, har pålagt parten at lade sagen udføre af en advokat. For så vidt angår erklæ-

ringer vedrørende sagens faktiske omstændigheder erstattes den gældende bestemmelse i § 282, *stk. 3*, af forslaget § 344, *stk. 2*, der vil medføre samme resultater som i § 282, *stk. 3*.

Til stk. 2.

Om denne bestemmelse, der bl. a. giver retten adgang til at rejse spørgsmål om fremsættelse af nye påstande og anbringender, henvises til de indledende bemærkninger. Såfremt rettens indgriben giver en part anledning til at fremkomme med nye påstande eller anbringender eller til at føre nye beviser, må de almindelige regler herom følges, navnlig den foreslåede bestemmelse i § 365.

Til stk. 3.

Bestemmelsen svarer til § 283, men er i forhold til denne udvidet således, at den omfatter enhver form for bevis. Om begrundelsen herfor henvises til de indledende bemærkninger ovenfor.

Man har ikke fundet anledning til at medtage en bestemmelse svarende til § 290, *stk. 3*, der afskærer anke eller kære med hensyn til procesledende bestemmelser efter § 283. En tilsvarende bestemmelse om afskærelse af appel med hensyn til bestemmelse efter den nugældende regel i § 282 findes ikke. En særskilt indbringelse for højere ret af bestemmelser af den nævnte art synes i øvrigt ikke praktisk.

Selv om retten opfordrer en part til at føre bevis, må de almindelige regler om førelse af nye beviser gælde. Hvis modparten protesterer imod bevisførelsen, er der således intet til hinder for, at retten efter den foreslåede bestemmelse i § 365, *stk. 2*, afskærer parten fra at føre det pågældende bevis.

Undlader parten at efterkomme opfordringen til at føre bevis, kan retten ifølge den foreslåede bestemmelse § 344, *stk. 3*, – ligesom efter den gældende bestemmelse i § 283, *stk. 2*, – ved bevisbedømmelsen tillægge dette virkning til fordel for modparten. Dette vil naturligvis ikke ske, hvis parten af faktiske eller retlige grunde – jfr. den ovenfor omtalte bestemmelse i § 365, *stk. 2*, – er afskåret fra at efterkomme opfordringen.

at fremsætte begæringer, der lige så godt kunne være fremsat ved sagens begyndelse. Reglen må sammenholdes med bestemmelsen i § 345 om udsættelse af behandlingen af sagen, idet rettens nægtelse af at give udsættelse ofte vil medføre, at beviset ikke kan føres.

De nærmere regler for selve bevisførelsen er samlet i § 340, der finder anvendelse både i 1. instans og ankeinstansen.

Til §§ 384–386.

Gældende bestemmelser §§ 404–405, § 407, § 439 og § 440, stk. 3.

Bestemmelserne indeholder regler om fremsættelse af nye påstande og anbringender. De finder også anvendelse, hvis en part under sagens gang vil ændre sin påstand.

Sagsgenstanden i ankeinstansen vil normalt være den samme som i den foregående instans. Parterne kan dog begrænse anken til kun at angå en del af den oprindelige sagsgenstand, ligesom de i et vist omfang kan inddrage nye krav i sagen.

Efter gældende lovs § 407, jfr. § 438, stk. 2, kan ankeinstansen, når omstændighederne taler derfor, tillade, at enkelte punkter eller dele af sagen, som ikke har foreligget for eller ikke er påkendt af landsretten (underretten), indbringes for den overordnede ret. En udvidelse af sagen med krav, der slet ikke vedrører den pådømte sag, kan ikke tillades, selv om modparten samtykker. Tilladelse kan kun gives, dersom der er nær forbindelse mellem de nye og de pådømte krav, f. eks. konnekse modkrav.

Med hensyn til fremsættelse af nye påstande og anbringender vedrørende samme krav sonderer de gældende regler mellem anke til landsret og anke til højesteret.

Ved *anke til landsret* kan ifølge § 439 nye påstande ikke nedlægges uden modpartens samtykke, medmindre retten tillader det, fordi det findes undskyldeligt, at de ikke tidligere er fremsat. Nye anbringender kan ifølge § 440, stk. 3, frit fremføres indtil skriftvekslingens afslutning. Derefter kræves modpartens samtykke eller rettens tilladelse.

Ved *anke til højesteret* kan ifølge § 404 nye påstande og anbringender normalt ikke fremsættes uden modpartens samtykke. Retten kan dog tillade fremsættelsen, når det findes undskyldeligt, at de ikke tidligere er fremkommet, og deres afskærelse ville med-

føre et uforholdsmæssigt tab for parten. § 404 fortolkes liberalt med hensyn til anbringender, jfr. Victor Hansen, Retsplejen ved Højesteret, s. 67 f.

Som det fremgår af det anførte, er adgangen til at fremkomme med nova mere begrænset ved anke til højesteret end ved anke til landsret.

Kræves rettens tilladelse til en udvidelse af anken, til fremsættelse af nye påstande eller til fremsættelse af nye anbringender i en ankesag, der behandles af højesteret, må parten følge den fremgangsmåde, der er angivet i § 405. For tilladelse til fremsættelse af nye anbringender, der ikke er anført i partens processkrifter, i en ankesag, der behandles ved landsretten, gælder reglerne i §§ 348 og 366. Det fremgår heraf, at andragende om tilladelse, der fremsættes uden for hovedforhandlingen, skal være skriftligt og begrundet, og at spørgsmålet om, hvorvidt tilladelse skal meddeles, afgøres i et retsmøde. Tillades fremsættelsen under domsforhandlingen, optages de nye anbringender i retsbogen.

Forslagets §§ 384–386 indeholder, bortset fra særreglen i § 385, stk. 2, sidste pkt., om anke til landsret, fælles regler for fremsættelse af nye påstande og anbringender i landsretten og højesteret. Det betyder ikke nødvendigvis, at tilladelse skal gives i samme omfang i de to retter. De foreslåede regler er så elastiske, at retten selv kan fastlægge den praksis, der er hensigtsmæssig for behandlingen af ankesagen ved vedkommande instans.

Forslaget medfører ikke afgørende ændringer i forhold til gældende ret.

Til § 384.

Reglen i *stk. 1* angår tilfælde, hvor en part ønsker at ændre den påstand, han har nedlagt i ankestævningen eller svarskriftet til en påstand, som har været gjort gældende i foregående instans. Sådant ændring af påstanden kan frit ske under forberedelsen. Sker ændringen senere, kan retten nægte fremsættelsen, såfremt den finder, at begæring herom burde være fremsat tidligere.

Ifølge *stk. 2* kan formalitetsindsigelser, der ikke er angivet i svarskriftet, kun tages under påkendelse, såfremt de i § 385, stk. 2, angivne betingelser er opfyldt. Rådet finder det af væsentlig betydning, at disse indsigel-

ser fremkommer så hurtigt som muligt, således at der bliver mulighed for en særskilt afgørelse af spørgsmålet om ankens admittering.

Til § 385.

Efter *stk. 1* kan påstande og anbringender, der ikke har været gjort gældende i foregående instans, kun tages i betragtning med rettens tilladelse, såfremt modparten protesterer. Ved anke til højesteret som 3. instans forstås ved foregående instans alene landsretten. Retten kan ifølge *stk. 2* meddele tilladelse, *hvis* det anses for undskyldeligt, at de ikke tidligere er fremsat, *hvis* der er grund til at antage, at nægtelse af tilladelse vil medføre et uforholdsmæssigt tab for parten, eller – ved anke til landsret – *hvis* modparten har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser. Sidstnævnte regel vil betyde, at der ved anke til landsret som regel vil kunne gives tilladelse efter denne regel, *hvis* fremsættelsen sker på et tidligt tidspunkt af sagens behandling. Af hensyn til sagens koncentration bør retten dog være tilbageholdende med at meddele tilladelser, såfremt dette medfører en udsættelse af sagen. Reglerne svarer i det væsentlige til gældende ret. Der kræves dog i alle tilfælde modpartens samtykke eller rettens tilladelse til fremsættelse af nye påstande og anbringender.

Reglen i *stk. 3* er ny. Den giver retten mulighed for, uanset modpartens samtykke, at nægte en part at fremsætte nye påstande og anbringender, såfremt den finder, at fremsættelsen burde være sket tidligere under anken. Reglen vil især kunne anvendes over for forsøg fra en parts side på at forhale behandlingen af en sag. En udsættelse på et sent tidspunkt i forhold til en berammet hovedforhandling vil ofte kunne bevirke, at der ikke kan sættes en anden sag på retslisten, og således gå ud over retsarbejdets effektivitet til skade for parterne i andre sager. Hvor berammelsesfristerne på grund af sagernes mængde er lange, vil en sådan udsættelse desuden ofte være ensbetydende med en yderligere væsentlig forsinkelse af sagen, og retten må her også regne med den mulighed, at modparten bl. a. af kollegiale grunde finder sig nødsaget til at meddele samtykke, uanset at der ikke foreligger nogen begrundelse for, at fremsættelsen først sker på et sent tidspunkt af sagen.

Forslaget indeholder ikke regler om, hvorledes anmodninger om fremsættelse af nye påstande og anbringender skal ske. Anmodning vil herefter kunne fremsættes i ankestævning eller svarskrift, i en skrivelse til retten eller mundtligt i et retsmøde.

Anmodninger, der fremsættes skriftligt, bør så vidt muligt ledsages af oplysning om, hvorledes modparten stiller sig til fremsættelsen. Det vil normalt ikke være nødvendigt, at der afholdes retsmøde til behandling af anmodningen. Eventuelle manglende oplysninger må kunne indhentes telefonisk eller skriftligt.

Til § 386.

Fremsættelsen af nye påstande og anbringender, der medfører, at sagen udvides med krav, der ikke har været behandlet i foregående instans, bør i reglen undgås, da ankeinstansen ellers, for så vidt angår disse krav, kommer til at afsige dom som første og i almindelighed også som sidste instans. Undtagelse kan dog tænkes, idet det efter omstændighederne kan være rimeligt at medtage nye krav med nær forbindelse med de pådomte krav. Endvidere vil afgrænsningen mellem nye krav og nye påstande vedrørende et tidligere fremsat krav ofte være flydende. Forslaget indeholder derfor intet forbud mod nye krav, men alene en bestemmelse om, at retten kan afskære påstande eller anbringender, der ville gøre det nødvendigt for retten at tage stilling til forhold, som ikke har været forelagt i den foregående instans. Parterne kan således ikke ved aftale udvide sagsgenstanden i anken. Reglen gælder, uanset hvornår de nye påstande og anbringender fremsættes.

Til § 387.

Paragraffen indeholder regler om indsendelse af genparters af sagens dokumenter og om udarbejdelse af ekstrakter.

I ankesager, der behandles ved landsretten, gælder ifølge *stk. 1* samme regler som i sager, der behandles ved landsretten i 1. instans. Der henvises herom til forslagens § 367, *stk. 3*, og bemærkningerne til denne bestemmelse.

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 320, *stk. 2*, skal der som hidtil anvendes ekstrakter ved dokumentation af de for højesteret indankede sager. Nærmere regler om ekstrakter er fastsat af høje-